

**JESKYNĚ
a KOSMOS**

M I C H A E L H A R N E R

JESKYNĚ a KOSMOS

Šamanská setkání
s jinou realitou

Přeložila Lenka Adamcová

MAITREA

2019

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Harner, Michael J., 1929-2018

[Cave and cosmos. Česky]

Jeskyně a kosmos : šamanská setkání s jinou realitou / Michael Harner ; přeložila Lenka Adamcová. -- První vydání v českém jazyce. -- Praha : Maitrea, 2019. – xvii, 393 stran

Přeloženo z angličtiny. -- Obsahuje bibliografii a rejstřík

ISBN 978-80-7500-493-2 (brožováno)

* 133.4:2-382 * 615.8 * (0.062)

– šamanismus

– léčitelství

– populárně-naučné publikace

133 - Ezoterismus. Okultismus [17]

VYLOUČENÍ MEDICÍNSKÉ ODPOVĚDNOSTI:

Následující informace jsou určeny pouze jako všeobecné. Každý jedinec by měl vždy konzultovat se svým lékařem, než se pustí do uskutečňování jakýchkoli doporučení nebo návodů uvedených v této knize. Jakékoli uplatňování materiálu uvedeného na následujících stránkách je pouze na rozhodnutí čtenáře a je také jeho výhradní odpovědností.

Michael Harner

Jeskyně a kosmos

Cave and Cosmos

Copyright © 2013 by The Foundation for Shamanic Studies, Inc.

Translation © Lenka Adamcová, 2019

Czech edition © MAITREA a.s., Praha 2019

ISBN 978-80-7500-493-2

*Mé manželce
Sandře Harnerové,
růži mé věrné a opravdové.*

*Mým dětem
a všem, kdo se podílejí na záchraně starobylé moudrosti.*

Šamanský způsob léčení představený v této knize by neměl být považovaný
za výhradní metodu řešení zdravotních problémů.
Měl by být vnímán jako doplněk ortodoxní lékařské a psychologické léčby,
pokud lékař nedoporučuje zcela protikladný postup.

PODĚKOVÁNÍ

Nejprve bych chtěl vyjádřit svou vděčnost tisícům studentů, kteří přispěli šamanskými zážitky a dalšími typy zkušeností do archivů Shamanic Knowledge Conservatory (SKC) patřících pod Foundation for Shamanic Studies. Tato kniha by nemohla vzniknout bez jejich pomoci. Obzvláště děkuji těm, jejichž prožitky byly čerpány z archivů SKC v posledních letech pro Nebeskou studii.

Celoživotní poděkování, které by samo o sobě zabralo celou knihu, patří celému zástupu lidí, kteří mi pomáhali na cestě k *Jeskyni a kosmu*. Abych ale byl praktický, neochotně se teď omezím na vyjádření svých díky za pomoc, jíž se mi dostalo od Nadace především v průběhu zhruba posledních pěti let na různých záležitostech včetně personálního zajištění, pomoci při kontaktech s domorodci, SKC a práce na této knize.

Neobyčejně důležitá byla velkorysá pomoc mých dlouholetých přátel a podporovatelů dr. Barona A.M.F. a dr. Melindy C. Maxfieldové (Maxfield Foundation), bez nichž by tato kniha nemohla vzniknout. Stejně důležitá byla velkorysost Betsy Gordonové, dr. Angeles Arrienové a nadací nesoucích jejich jména. Ze srdce děkuji. Děkuji také členům dozorčí rady Nadace za jejich trvalou podporu, investovaný čas a moudré rady. V posledních letech

mezi ně patřili: dr. Maxfieldová, Robert Lee Morris, dr. Frances E. Vaughanová, Ralph M. Field, Heather Burchová a dr. Jeffrey David Ehrenreich a k tomu ještě tři úředníci Nadace: Susan Mokolkeová, Sandra Harnerová a já.

Dalšími hlavními podporovateli Nadace a její práce v průběhu těchto let byli a jsou Bokara Legendreová a Tara Fundová, Elizabeth Marshallová, Edgar Brown, Della Clarková, Don Ensslin, the Eatate of Margaret Cohan, the Fetzer Institute, the Frank Pace Jr. Foundation, Alicia L. Gates, the John Fetzer Memorial Trust, Susan Mokolkeová, Robert Lee Morris, Claudia Kuntzeová, the Shared Vision Charitable Foundation, the Sterling Fund, the Community Foundation for Greater Atlanta, John and Jessica Schairerovi, the Seattle Foundation a the Flow Fund Circle. Řada dalších – příliš mnoho, aby zde mohli být vyjmenováni – rovněž pomáhala svými dary, podporou coby členové fakulty nebo jako členové Circle of the Foundation či na jiných pozicích. S hlubokou vděčností jim všem děkuji.

A je nutné zmínit i dvě významné osobnosti. Jednou z nich je viceprezidentka Nadace Sandra Harnerová – moje manželka, poradkyně, redaktorka, propagátorka, kritik a partnerka v našich šamanských dobrodružstvích už půl století – která podporuje tento počín a účastní se ho s trpělivostí a skromností, které už dlouho obdivuju. Tato kniha by bez ní neexistovala. Další je Susan Mokolkeová, jejíž elektronická sofistikovanost, velkorysost, kreativita a neúnavná práce coby výkonné ředitelky Foundation for Shamanic Studies (Nadace pro šamanská studia) mi zásadním způsobem poskytly čas pro dokončení této knihy. Napomáhala rovněž s řadou detailů souvisejících s konečnou přípravou knihy pro vydání.

Obrovský dík patří Noelle Burchové, která po léta vykonávala podstatnou práci minimálně za dva lidi v centrále Nadace

s pozoruhodnou efektivností a grácií. Bývalá výzkumná spolupracovnice Gizelle Rhyon Berryová vykonávala po celou řadu let vynikající a důležitou práci a organizování archivů SKC pro projekt Mapping of Nonordinary Reality (MONOR), (Mapování nevšední reality). V její práci po delší dobu pokračovala Coleen Judsonová. Děkuji také Louisu G. Leeburgovi, Jamesu Harnerovi a Carolyn Feeové za jejich úsilí ve prospěch Nadace.

Velmi oceňuji vynikající členy fakulty Nadace, všechny zkušené praktikanty šamanismu a také učitele, nyní vedené Susan Mokelekeovou. Je jich příliš mnoho, abych je zde všechny vyjmenovával, musím ale vyjádřit vděčnost kolegu antropologovi Billu Bruntonovi, emeritnímu redaktorovi našeho časopisu *Shamanism*, který byl až do důchodu vždy připravený podnikat důležité mezinárodní mise pro Nadaci bez ohledu na rizika pro jeho zdraví.

Vážím si pilře síly, velkorysosti, způsobilosti a skromnosti Paula Uccusica, ředitele FSS pro Evropu, který je s pomocí své manželky Roswithy Uccusicové zodpovědný za vývoj význačné mezinárodní fakulty. Jeho práce včetně středoasijské země Tuva posílila Nadaci na obou stranách světa. Mezi další, kdo si zaslouží ocenění za své zámořské vzdělávací aktivity jménem FSS, patří Alicia L. Gatesová v Latinské Americe a Španělsku a Kevin Turner v Asii.

Vím, že když jsem ocenil někoho, nepodařilo se mi ocenit jiné, kteří si to rovněž zaslouží. Prosím jen, abyste si vy mnozí, kdo jste pomáhali vzniknout této knize, uvědomili, že coby osmdesátník už si nemusím v tuto chvíli vybavit každého, kdo si zaslouží být zmíněn.

Pamatuju si však na ty, jejichž vize a podpora byly zásadně důležité v úplně prvních letech Nadace. Patřili mezi ně Norman a Michael Benzie, Dorothy S. Lyddonová a její dcera Martha, David Corbin, Nan Mossová, David Rockefeller Jr. a věčně mladý, prozíravý a odvážný Laurance S. Rockefeller.

A nakonec s velkou vděčností oceňuju nabídku vydávat u North Atlantic Books, kterou mi udělal jeho zakladatel Richard Grossinger. Svou vděčnost bych rád vyjádřil i zaměstnancům nakladatelství Dougu Reilovi, Kathy Glassové a ostatním. Na závěr zdravím svou opravdu vynikající redaktorku v North Atlantic Books Wendy Taylorovou a děkuju jí. Její profesionalita a uvážlivost byly velkým darem.

Poté, co tato kniha odešla do tisku, jsem obdržel od kolegy antropologa Williama Lyona kopii jeho nové práce *Spirit Talkers*. Rád bych ho ocenil za paralelní argumentaci ve prospěch toho, že duchové by měli být bráni vážně.

Milí čtenáři,
snažíme se, aby naše knihy byly perfektní. Pokud i přesto objevíte v textu nějakou chybu, napište nám na nakladatelstvi@maitrea.cz a my ji rádi opravíme.
Díky, Vaše nakladatelství

OBSAH

<i>Poděkování</i>	<i>vii</i>
<i>Zkratky</i>	<i>xv</i>
<i>Předmluva</i>	<i>xvii</i>
<i>Úvod</i>	<i>1</i>
1. Síla ducha a jeskyně	11
2. My existujeme! Duchové volají po uznání	27
3. Hledání	37
4. Náš svět: Šamani a duchové	59
5. Cesta do jiných světů	85
6. První cesty člověka ze Západu: Dolní svět a silová zvířata	93
7. Šamanská cesta vzhůru: Historie, pověry a vědomosti	119
8. S bubnováním nad duhu: Lidé ze Západu stoupají do horního světa	135
9. Učitelé – soucitní duchové, kteří radí	167
10. Učitelé – soucitní duchové, kteří léčí	191
11. Kosmické roztrhání, jednota a léčivá síla	215
12. Duchové, nebesa a spirituální svoboda	243

<i>Doslov: Opět jeskyně</i>	269
<i>Dodatek A: Cesta vzhůru do horního světa</i> pro porovnání zkušeností	279
<i>Dodatek B: Sestup do dolního světa kvůli srovnání prožitků</i>	307
<i>Dodatek C: Zdroje informací pro výcvik</i>	317
<i>Dodatek D: Základní šamanismus a léčení: informace pro lékaře</i> a další odborníky na zdravotní péči	319
<i>Příspěvatelé do Nebeské studie (Celestia study)</i>	347
<i>Poznámky</i>	349
<i>Bibliografie</i>	367
<i>Rejstřík</i>	379
<i>O autorovi</i>	391

ZKRATKY

CSS	Center for Shamanic Studies (Centrum pro šamanská studia)
FSS	Foundation for Shamanic Studies
NŠS	Nadace pro šamanská studia
BR	běžná realita
MNR	Mapování nevšední reality, projekt
NR	nevšední realita
BSV	běžný stav vědomí
ŠSV	šamanský stav vědomí
NZMNR	nepublikovaná zpráva MNR

PŘEDMLUVA

Když jsem byl ještě profesorem antropologie na Graduate Faculty of the New School for Social Research, vedl jsem seminář, na němž se studenti postgraduálu učili šamanské cestování, aby lépe porozuměli prožitkům domorodých šamanů. Každý týden měli účastníci semináře za úkol uskutečnit doma šamanskou cestu za poslechu nahrávky bubnování a napsat zprávu o svých zážitcích.

Druhý týden, poté, co uskutečnila svůj domácí úkol, jedna tichá podnikatelka, která se na seminář přihlásila jen proto, že se doba jeho konání hodila do jejího rozvrhu, nesměle zvedla ruku. Vyslovila svou domněnku spíš než otázku: „Doktore Harnere, už nikdy nebudeme stejní, že ne?“

Zřejmě měla pravdu.

ÚVOD

Od vydání mé předchozí knihy *Cesta šamana (The Way of the Shaman)* před více než třiceti lety probíhalo moje vyučování převážně ústně v souladu s prastarými tradicemi šamanismu. Nastal však čas, abych se konečně veřejně zabýval jistými záležitostmi, které si naléhavě zaslouhují širší pozornosti v současném světě. Dvě základní otázky znějí, zda existuje více než jedna realita a jestli musíme být sami při řešení výzev existence.

Tato kniha vypráví příběhy několika z tisíců lidí ze Západu, kteří na tyto otázky našli odpovědi za pomoci starobylých šamanských metod včetně bubnování „přes duhu“ a objevili úžasné říše čekající, aby jim pomohly. Nalezli také novou spirituální svobodu, svobodu *vědět*, už ne jen *věřit* nebo *nevěřit*.

Nedávno zesnulý významný odborník na srovnávací religionistiku Mircea Eliade zdůrazňoval, že šamani jsou ve světových spirituálních tradicích jedineční díky své schopnosti cestovat do jiných světů včetně nebe. Dosahují těchto světů ve stavu, jemuž říkal „extáze“ neboli změněný stav vědomí. Říkal, že tohoto stavu je dosahováno „prostřednictvím hudební magie bubnu“, která šamanovi umožňuje „dosáhnout nejvyššího nebe.“¹ O podstatě této „hudební magie“ toho ale nebylo příliš mnoho řečeno.

Bubny najdeme na všech fotografiích sibiřských šamanů, obzvláště proslulých cestami mimo tento svět. Mnozí vědci se domnívali, že tyto bubny byly používány pouze pro teatrální efekt při šamanských seancích, a někteří dokonce prohlašovali, že sibiřští šamani své vědomí vůbec neměnili. Jiní následovali mykologa Gordona Wassona v domněnce, že za přesvědčením sibiřských šamanů, že létají do jiných světů, bylo ve skutečnosti odpovědné požití psychoaktivní houby *Amanita muscaria*.

Všudypřítomnost bubnů na těchto fotografiích vzbudila mou zvědavost a koncem šedesátých let dvacátého století jsem začal experimentovat s bubnováním, abych zjistil, jestli má nějaký vliv na vyvolávání těchto magických letů. Po různých experimentech jsem s nadšením dospěl k závěru, že pravidelný rytmus o 205 až 220 úderech za minutu dokonale funguje na změnu vědomí a se znalostmi šamanismu vyvolává lety neboli cesty do světů ducha.² Jedná se o „zvukové“ neboli „akusticky“ řízené cestování, klasickou šamanskou metodu zcela prostou intoxikace jakýmkoli chemickými látkami (drogami, psychoaktivními substancemi).

V reakci na žádosti mě moje osobní praxe s bubnem dovedla k vyučování malých skupin lidí v používání bubnování pro změnu vědomí nejen kvůli návštěvám jiných světů, ale také kvůli přinesení šamanské pomoci a léčení do našich každodenních životů. Poptávka po těchto vědomostech rostla a v roce 1979 jsme s mou manželkou Sandrou Harnerovou jako nástroj pro vyučování šamanismu založili Center for Shamanic Studies (Centrum pro šamanská studia), nyní Foundation for Shamanic Studies (Nadace pro šamanská studia). V té době jsem také experimentoval s vytvářením nahrávek bubnování, aby lidé mohli uskutečňovat šamanské cesty bez živého bubnu. (Je potřeba mít na paměti, že praktikování šamanských cest samo o sobě nedělá z člověka šamana, tato technika

je ale velmi užitečným krokem k naučení se a praktikování šamanismu, protože prostřednictvím těchto cest se můžete učit přímo a rychle od duchů.) V roce 1980 jsem pak vydal *Cestu šamana* (*The Way of the Shaman*), knihu, jež odstartovala celosvětovou obrodu šamanismu.³

Prostřednictvím osobní práce v terénu a výcviku u dosud žijících kmenových šamanů, s nimiž jsem začal pracovat před více než půl stoletím, a také prostřednictvím mé vlastní šamanské praxe a čtení studií o stovkách kultur jsem objevil, naučil se a znovu oživil celou řadu šamanských technik a experimentoval s nimi. Z toho jsem vyseletoval tzv. „základní šamanismus (angl. core shamanism)“ – ty univerzální, téměř univerzální a společné vlastnosti šamanismu spolu s cestami do jiných světů, význačnou vlastností šamanismu – coby výukovou metodiku pro začlenění šamanismu do současného života. Zahrnuje to nepřímo vyjádřené – pokud ne zcela otevřené – uznávání dvou realit – běžné a nevšední, přičemž do té nevšední se vstupuje přechodem do toho, čemu říkám šamanský stav vědomí, jemuž je možné se naučit a který má různé úrovně hloubky.

Za použití základního šamanismu a zvukového vedení jsou dnes desítky tisíc lidí schopny jako tradiční sibiřští šamani vstupovat do jiné reality a cestovat do jiných světů, ale také pracovat zde v tomto světě a poskytovat léčení a další šamanskou pomoc. (Ti, kdo jsou v základním šamanismu nováčky, najdou víc podrobných informací v Dodatku D.)

Po víc než čtvrt století jsme sponzorovali projekt Foundation for Shamanic Studies (Nadace pro šamanská studia), jež zahrnuje shromažďování a archivaci šamanských vědomostí včetně téměř pěti tisíc zpráv lidí ze Západu o tom, co zjistili na svých šamanských cestách do nevšední reality – jimž se říká „cesty mimo čas“.

Výraz „lidé ze Západu“ používám pro označení současných Američanů (největší skupina lidí s nepublikovanými záznamy v archivech Nadace), Kanadánů a několika Evropanů.

Tato „západní“ sbírka, která slouží jako hlavní zdroj pro zprávy citované v této knize, je ve světě jedinečná. Je součástí projektu Mapping of Nonordinary Reality (MONOR), neboli Mapování nevšední reality (MNR), a patří k Foundation for Shamanic Studies Shamanic Knowledge Conservatory (Úschova šamanského vědění) v Severní Kalifornii, která má také sbírku publikací o domorodém šamanismu stovek společenství po celém světě.⁴

Po dlouhé roky jsem se zdráhal tyto vědomosti publikovat předčasně ze strachu, že jakmile budou jednou „venku“, mohly by připravit nové studenty a další lidi ze Západu o předem neovlivněné autentické prožitky. Nyní ale prostřednictvím ústního vyučování na výcvikových kurzech a seminářích v rámci Nadace už je toho stejně spousta „venku“. Aby se vyhnula „kontaminaci“ prožitků sdělováním nadbytku informací týkajících se toho, co prožili jiní (což by bránilo skutečně novým a spontánním cestám do neznáma), Shamanic Knowledge Conservatory už nepřijímá žádné další zprávy lidí ze Západu o jejich prožitcích při šamanských cestách a zdá se, že nastal čas pro odhalení malého vzorku zde uchovávaných objevů jejich zveřejněním v této knize.

Lidé ze Západu, jejichž prožitky jsou obsaženy v této knize, podnikli vzestupy do toho, co mnozí odborníci na šamanismus nazývají „horním světem“, a sestupy do „dolního světa“ v protikladu k tomu, v němž žijeme – tedy „střednímu světu“. Horní a dolní svět se nacházejí plně v nevšední realitě a jsou to výhradně říše ducha, zatímco svět, v němž žijeme, má oba aspekty – běžné reality, kterou jsme schopni snadno vnímat, a nevšední reality, která je doménou duchů a bez šamanského výcviku je obtížněji vnímatelná.

Horní svět je hodně odlišný od jevů nad námi patřících do běžné reality, jevů pozorovatelných a pozorovaných astronomy. I ty nejvzdálenější galaxie našeho vesmíru stále ještě nejsou šamanským horním světem. Lidé ze Západu sestupující do dolního světa podobně neprocházejí geologickými vrstvami Země, ale prostupují do čistě spirituální říše pod námi, říše bez pozemských omezení.

Tato kniha obsahuje příklady západních prožitků ve všech třech světech nevšední reality s hlavním důrazem na horní svět částečně proto, že v současnosti na Západě panuje velká zvědavost ohledně toho, pokud „tam nahore“ něco existuje, tak co to spirituálně je. Jinými slovy jsou nebesa skutečností, fantazií nebo metaforou?

Naše důkazy naznačují, že odpověď závisí na tom, o které ze dvou realit – běžné nebo nevšední – člověk hovoří. V nevšední realitě – přístupné pomocí šamanských technik včetně zvukového vedení – se zdá, že není nejmenších pochyb o existenci nebes, nebeských chórů, božstev a o přítomnosti bytostí neboli duchů v horním světě. Jsou zde předkládány i důkazy o existenci duchů v našem vlastním – prostředním – světě.

Důkazy získané z cest vzhůru uváděné v této knize zpochybňují přesvědčení těch, kdo prohlašují, že existuje pouze jedno nebe a cesty tam a zpátky jsou vyhrazeny pouze pro pár dávno zemřelých proroků, světců a zakladatelů velkých světových náboženství. Zprávy nestranně také zpochybňují přesvědčení těch ateistů a „sekulárních fundamentalistů“, kteří se domnívají, že nebesa jsou pouhým výplodem představivosti. Dokonce i v křesťanství dnes někteří duchovní naznačují, že nebesa jsou pouhým pocitem, nikoli místem.

Před lety jsem v *Cestě šamana (The Way of the Shaman)* lidem ze Západu umožnil seznámit se se šamanskými cestami do dolního světa a v uplynulých třech desetiletích tam také mnoho z nich cesty

podnikalo. To je také jedním z důvodů, proč v této knize nekladu tak velký důraz na dolní, ale na horní svět. Poslední kapitola *Jeskyně a kosmos* přesto poskytuje nové a překvapivé informace o tom, co někteří lidé ze Západu v dolním světě objevili.

Protože kosmografické zprávy obsažené v této knize jsou samy o sobě důležitým přínosem k šamanskému poznání, nepokouším se na tomto omezeném prostoru dělat nějaká srovnání se zprávami lidí s prožitky blízké smrti, ani s přímými prožitky z cest domorodých šamanů (které jsou překvapivě vzácné). Uvědomuju si důležitost těchto a dalších srovnávacích studií a vybízím k jejich podnikání. Práce, kterou držíte v rukou, je mimo jiné určena k podporování právě takových průzkumů.

Rád bych dodal, že v této knize se nepokouším sblížovat různé obory. Jsem antropolog, šamanolog, praktikuju šamanismus a v případě této knihy jsem kosmograf západních šamanských prožitků. Nic víc. Ti, kdo by rádi sladili šamanismus s nějakým jiným oborem – například psychologii – by se měli snažit odolat bezprostřednímu pokušení „zadržet obvyklé podezřelé“ jako v *Casablanca*, tedy standardním redukcionistickým nástrojům. Nemám nic proti redukcionismu jako takovému, ale podle mého názoru by jakákoli oblast měla být „redukována“ až teprve po dokonalém poznání či zvládnutí. V případě šamanismu by to mělo zahrnovat dokonalé poznání šamanismu na základě přímých prožitků, experimentování a studia a také obdobné zvládnutí kterékoli srovnávané oblasti. To nepochybně není snadný úkol ... kdy ale byla seriózní vědecká práce snadná?⁵

Výraznou péči jsme v průběhu let věnovali tomu, aby lidem ze Západu studujícím základní šamanismus byly při výuce cestování do jiných světů poskytovány pouze minimální pokyny. Podrobné informace o instrukcích, které dostávali, můžete najít

v Dodatcích A a B. *Tam jste vyzýváni k použití stejných metod šamanské cesty pro srovnání vašich vlastních prožitků s těmi popsányými zde v knize.* Tyto dodatky nemají být praktickým návodem, ale spíš příležitostí pro čtenáře otestovat si realitu a podstatu objevů učiněných lidmi ze Západu v horním světě (a v menším rozsahu ve světě dolním), které jsou uvedené na těchto stránkách.

Až si tuto knihu přečtete, nebudete už bohužel naivní ohledně toho, co můžete očekávat při výstupu do horního světa nebo při sestupu do světa dolního. Nicméně pokud přijmete výše uvedené pozvání, buďte připraveni na některé ohromující objevy včetně zjištění, že už nebudete nikdy závislí na zprávách druhých o tom, co tam je nebo není. Se základním šamanismem je možné očekávat, že některá neotřesitelná dogmata církve, státu a vědy se mohou rozplynout.

Když tohle píšu, je mi osmdesát tři let. Hodně z toho, co jsem se za uplynulé půlstoletí dozvěděl a naučil o šamanismu, bylo za tu dobu zhodnoceno a vnitřně osvojeno do osobní sumy poznání, které předávám dalším lidem ústně při mnoha proslovech – s poznámkami pod čarou ke vzpomínkám ztraceným v moři času. Části této knihy ztělesňují přednášky, které jsem měl pro své studenty a pro veřejnost v průběhu více než tří desetiletí.

Jednou z pojistek při čtení mých tvrzení o šamanismu je však pro většinu náročných čtenářů možnost většinu těchto tvrzení si empiricky ověřit prostřednictvím vlastní šamanské práce. Nejdůležitějším, co na těchto stránkách předkládám, jsou nové informace a způsoby k jejich ověřování. Pokud zjistíte, že některé části knihy vám připomínají cosi, co jste četli nebo slyšeli jinde, nebuďte překvapeni, protože jsem osobně učil principy a metody šamanismu a šamanského cestování tisíce studentů. Někteří z nich už vydali některé části mých ústních učení,⁶ ne však zde uváděné nové informace.

Součástí přinášení šamanismu zpátky na Západ je podporování vás čtenářů, abyste si začali být víc jisti svou spirituální autoritou. Rád bych podpořil vaši spirituální samostatnost a nezávislost i při čtení této knihy. Přestože jsem se nemohl zdržet určitých osobních komentářů týkajících se některých zpráv o cestách lidí ze Západu, jiné jsou záměrně prezentovány jen s málo nebo vůbec žádnými poznámkami, abych podpořil vaše vlastní nezávislé uvažování.

Mnoho lidí už hovořilo na kazatelkách a před shromážděními různých náboženství a opakovali nebo do vyčerpání přitom analyzovali ty samé staré příběhy týkající se zkušeností zakladatelů velkých náboženství. Nyní je čas, abyste sami využili příležitost takové zážitky zakusit. V této souvislosti zde uváděné zprávy, jakkoli zajímavé, nejsou náhradou za vaše skutečné prožitky „na vlastní kůži“. Stejně tak tato kniha není míněna jako vědecké pojednání určené primárně akademické veřejnosti, ale měla by inspirovat čtenáře k novým výšinám – doslova – tím, že jim odhalí nové informace a koncepty.

Zde představované nové informace – tedy zprávy o prožitcích jiných lidí a inspiraci, kterou mohou poskytovat – vnímám jako hlavní úkol a přínos tohoto díla. Archivy Nadace byly prohledány a byly z nich vybrány příklady širokého spektra prožitků, které jsou sice nevšední, ale v dosahu možností a potenciálu nás všech. Spolu s právě načrtnutými principy základního šamanismu tvoří tyto zprávy – živé pohledy na naši pozici coby lidských bytostí – soubor, jenž může rozšířit obzory čtenářů, kteří o to mají zájem.

Rozhodl jsem se strávit svůj omezený čas tím, že do této knihy vložím informace, které považuji za skutečně důležité, ba co víc naléhavé, aby byly předány hašteřivému a nebezpečnému světu ochotnému donekonečna se přít o spirituálních záležitostech na základě

---

víry ve staré příběhy. Šamanská cesta je založena na přímém prožitku a poznání, nikoli příbězích (ani mých vlastních!) a v mnoha domorodých kulturách je šaman „tím, kdo ví“.

Doufám, že čtenářům bude tato kniha nápomocná při snižování jejich závislosti na kosmologických dogmatech organizovaných náboženství a vědy. Doufám, že vás to pohne nebo ještě hlouběji nasměruje k vlastním šamanským setkáním s jinou realitou, protože právě tam můžeme najít neuvěřitelný soucit, pomoc a léčení, které v našem světě tak zoufale potřebujeme. V určitém ohledu je toto na fakta zaměřená deklarace spirituální nezávislosti a výzva k používání těchto znalostí a svobody pro vnášení více moudrosti, soucitu a radosti do vašeho vlastního života i do životů ostatních.

Michael Harner
podzim 2012

Síla ducha a jeskyně

SÍLA

V únoru 1957 jsme se s malou skupinou šuárských (Chívaro) mužů po týdnech putování hornatým deštným pralesem horní Amazonie ztratili. Unavení, dezorientovaní a hladoví jsme nakonec narazili na přátelskou skupinu šuárských lovců, kteří nám řekli, že jdeme zcela špatným směrem. Podělili se s námi o trochu svých zásob a ukázali nám cestu k sídlu Šuárů, které jsme hledali.

Poté, co jsme se rozešli s lovci, jsme došli k malé, ale divoké řece napájené nedávnými bouřkami v Andách na západě. To byla překážka v našem dalším postupu, tak jsme několik dní marně čekali, až voda opadne. Moji společníci čekali a zdáli se situací nijak nevyvedení z klidu, zatímco já jsem byl stále víc netrpělivý, protože jsem věděl, že je možné sestavit vory z balzových kmenů a dostat se přes řeku za pomoci provizorních pádel z guada bambusu. Několikrát jsem navrhl, abychom už nečekali, až klesne voda v řece, ale raději si vyrobili vory a přepluli na druhou stranu. Opakovaně to odmítali udělat.

Ve stále rostoucí netrpělivosti jsem zpochybnil schopnosti svých společníků, když jsem poukázal na to, že si říkají velcí válečníci, ale nejsou ochotní překonat řeku. Bez komentáře zakrátko sestrojili tři balzové vory a připravovali jsme se na přejezd. Řeka byla zhruba pětáctyřicet metrů široká a první vor vezoucí část naší bagáže, na němž pádlovali dva indiáni, se s menšími obtížemi dostal

na druhou stranu. Pak jsem jel na druhém voru já se dvěma pádlujícími muži. Podařilo se nám ujet zhruba tři čtvrtiny cesty, ale pak nás strhl proud, náš vor se převrátil a vyklopil nás do bouřících peřejí. S krajním úsilím jsme dokázali zbývající vzdálenost doplavat a přežít. Třetí vor řeku přeplul bez problémů.

Když jsme se sešli a odpočívali před dalším pochodem, poznamenal jsem: „To bylo o fous. Můžeme být rádi, že jsme naživu.“

Očekával jsem nějaký souhlas, alespoň tichý, ale moji společníci tam v klidu stáli jako dokonalé příklady stoických indiánských válečníků. Působili dojmem, že to nic nebylo, vypadali zcela nevzrušeně.

Jejich absence nějaké reakce mě vyvedla z míry, protože to byli ti samí muži, kteří odmítali překročit řeku bez ohledu na moje naléhání. Tak jsem nediplomaticky poznamenal, že nechťeli uskutečnit přechod přes řeku, a teď se chovají, jako by se nic nestalo, přestože se předtím báli.

Podívali se po sobě, ale neřekli nic. Pak jeden z nich, kterého jsem znal obzvlášť dobře, nakonec odpověděl: „No, víš, my jsme se nijak nebáli řeku překročit, protože my nemůžeme umřít. Ale nevěděli jsme, jak je to s tebou!“

V tom okamžiku mi přechod nebezpečné amazonské řeky otevřel dveře k důležitému spirituálnímu poznání. Poté jsem se postupně od Šuárů dozvídal, že jsou chráněni spirituální silou proti všem formám smrti kromě nakažlivých nemocí. Dozvěděl jsem se také, že tato síla může člověka opustit. Takto nechránění lidé skutečně umírají. Proto předtím, než se vydali na nějakou nebezpečnou výpravu, se lidé dívali po znameních, jestli jim jejich strážní duchové stále poskytují ochranné síly. Jestliže byla tato znamení negativní, na takovou výpravu nevyrazili, zejména pokud měla zahrnovat nějaký útok na nepřítel.

Podobně jako Šuárové i domorodí šamani po celém světě vědí, že spirituální síla je pro člověka základem pro jeho zdraví, přežití a schopnost léčit ostatní. Bez této síly není člověk odolný proti nemoci nebo neštěstí. V tradičních šamanských kulturách toto vědomí prostupuje každodenním životem v podstatě všech členů.

Jaime de Angulo, jenž na počátku dvacátého století strávil určitý čas s národem Atsugewe v Severní Kalifornii, to vyjádřil správně: „Bez síly neuděláte nic mimořádného. Se silou můžete cokoli.“¹

Tato síla je jako silové pole prostupující šamanem, jež mu nebo jí umožňuje používat sílu pro pomoc a léčení ostatních. Představa šamanů o síle je podobná našemu konceptu energie, ale zahrnuje toho víc: energii stejně jako inteligenci a sebe-vědomí. Spirituální síla není silou politickou ani mocí nad ostatními. Je to síla zásadní pro zdraví člověka a pro jeho schopnost přežít.

DUCHOVÉ

V tomto bodě bych rád vysvětlil, co mám na mysli „duchy“. Jak už jsem jinde uváděl, ducha je možné definovat jako „živou esenci, jež má inteligenci a různé úrovně síly, kterou je možné snáz vidět v úplné temnotě a mnohem méně často v jasném světle a ve změněném stavu vědomí lépe než ve stavu běžném. Vlastně je otázkou, jestli ho v běžném stavu vědomí vůbec můžete vidět.“²

A ne všichni duchové mají významnou sílu či moc. Ti duchové, kteří ji mají, bývají šamanskými národy často označováni jednoduše jako „síly“. Obzvláště důležití u domorodých národů jsou strážní duchové, kteří poskytují ochrannou sílu lidem, které milují.³ Když je náležitě vyvolána, poskytuje taková síla rovněž aktivní léčebnou pomoc při uzdravování nemocí a bolesti u šamanových pacientů. Šaman se prostřednictvím zkušenosti učí, kteří duchové jsou mocní.

Síla je získávána různými způsoby. Na Sibiři a v některých částech Jižní Ameriky bylo běžné získat osobní sílu po utrpení způsobeném nějakou vážnou nemocí, která člověka zavedla na práh smrti. Pokud se takový člověk náhle zázračně uzdravil, jeho společenství z toho vyvodilo, že nějaký duch s ním měl soucit a zakročil ve prospěch jeho uzdravení. V takovém případě lidé z komunity obvykle šli za vzkříšeným a uzdraveným člověkem, aby zjistili, zda by se léčebná síla dala použít na pomoc dalším jedincům trpícím obvykle tou samou nebo podobnou chorobou. Jinak řečeno utrpení nemocného člověka mohlo vyvolat soucit nějakého ducha. Tímto způsobem byl někdy stvořen šaman.

USILOVÁNÍ O DUCHOVNÍ SÍLU

V ideálním případě by člověk neměl s usilováním o získání této síly čekat, až onemocní. Příslušníci tradičních šamanských kultur to velmi dobře chápali a podporovali mladé, zdravé lidi v dobrovolném utrpení, aby jim duchové předků mohli pomoci tím, že se s nimi podělí o svou sílu. Mnohem víc než jako léčivá energie byla tato síla vnímána jako podpora lidí v každodenním životě napomáhající jim vyhýbat se neštěstí a strádání a dosahovat dobrých výsledků.

Nejproslulejší je toto získávání energie při hledání síly často nazývaném „hledání vize“ (angl. vision quest, *pozn. překl.*). Je však třeba zmínit, že ne všechna úspěšná hledání síly zahrnovala dosahování vizí. Například mezi Jižními Okanagany ve státě Washington nemusel usilující ducha vidět, ale mohl místo toho obdržet jeho sílu prostřednictvím sluchového prožitku, jako jsou písně nebo slova.⁴

Hledání síly obvykle nebylo zážitkem, který by měl podstupovat nemocný člověk, ale bylo určeno pro lidi zdravé a často relativně

mladé. V jistém ohledu to byl určitý druh spirituálního životního pojištění, jenž přispíval k úspěchu a přežití jedince.

Sílu ducha mohl obvykle hledat téměř kdokoli na celé řadě osamělých míst, o nichž bylo známo, že tam přebývají duchové předků a další strážní duchové. Mezi taková místa patřily vrcholky hor, hluboké jeskyně, odlehle vodopády, arktická divočina, určité kaňony, místní pohřebiště a ruiny, vzdálené cesty a další místa. Jedna věc pro úspěch ale zůstávala neměnná: duchy bylo potřeba přesvědčit, že člověk hledající sílu, který za nimi přišel do jejich sídla, si zaslouží pomoc. Když člověk na toto místo dorazil, obvykle zpíval nebo tiše hovořil k místním duchům, a žádal tak o jejich pomoc.

DOBROVOLNÉ UTRPENÍ PRO VYVOLÁNÍ SOUCITNÉ POMOCI

Hledání mělo různé podoby. Bez ohledu na kulturu to běžně zahrnovalo, že se člověk měl osvědčit dobrovolným utrpením, jako například strachem, hladem, žízní, extrémním chladem nebo horkem a vyčerpáním. V šamanismu není utrpení metodou k odčinění „hříchů“, ale způsobem přitahování pomoci silou disponujících duchů.

Mezi některými Inuity žijícími v Arktidě je jedním ze způsobů úspěšného hledání síly strávení čtyř nebo pěti dnů ve speciálním izolovaném iglú v hloubi zimy bez jídla nebo vody. Když uplynula stanovená doba, stařešina – obvykle šaman – otevřel iglú a člověka dovedl domů. V iglú nebyla ani olejová lampa, aby ho zahřívala, takže utrpení z extrémního chladu bylo spojené s utrpením z nedostatku vody a jídla. Uvádí se, že v některých případech mohl být člověk hledající sílu v tomto období dokonce nahý. Méně náročný je můj vlastní příklad hledání síly mezi Šuáry, jenž zahrnoval vyčerpávající šplhání na zalesněné východní svahy And, téměř mrazivou

koupel ve vodopádu a žádnou pevnou stravu před získáním vize, a to za pomoci ohromné síly šťávy z durmanu (*Brugmansia* sp.).⁵

Dobrovolné utrpení pro takovou sílu se stále ještě někdy objevuje mezi národy indiánů ze severoamerických Velkých plání, kde u člověka hledajícího vizi a sílu obvykle dojde nejprve k dehydrataci při očistě neboli „potní chýši“. Tam člověk záměrně trpí extrémním horkem a může si dokonce začít uvědomovat přítomnost a projevy duchů. Poté se hledající odebrává na nějaký odlehlý horský vrchol v doprovodu šamana-kněže (medicinmana) a/nebo dalších stařešinů. Člověk je na předem určený počet dnů ponechaný o samotě a pak se stařešinové vrací, aby ho na vrcholu hory vyzvedli.

Extrémnější podoba hledání vize neboli síly z Plání vypadala tak, že byl adept zabalen do deky nebo přikrývky a umístěn do země do díry ve tvaru „L“, která už byla předem zkonstruovaná a používána. Patřila k tomu i posvátná dýmka hledajícího. Díra pak byla zakryta, aby se do ní zamezilo přístupu světla, a člověk tak mohl mít lépe vizionářské prožitky ve dne i v noci a zvýšilo se utrpení působené izolací, senzorickou deprivací a chladem. Vše bylo zesíleno tím, že se člověk po potní chýši ani v průběhu hledání nemohl napít vody.

Utrpení je obvykle doprovázeno modlitbami k předkům, „slitujte se nade mnou,“ kdy je člověk oslovuje obvykle „dědečkové“, protože mezi domorodými národy Horní Amazonie a severoamerických Plání bývá slovo „dědečkové“ označením všech předků, protože v mnoha šamanských kulturách pro ně neexistuje žádný speciální termín. Utrpení má opět vyvolat soucit duchů předků, aby žadateli umožnili vizionářský prožitek, který mu předá spirituální sílu. Když se objeví, mohou mít buď zvířecí, nebo lidskou podobu.

Proč by měli tito duchové předků poskytovat pomoc? Odpověď je opravdu jednoduchá – když opouštěli běžnou realitu v okamžiku smrti, rozhodli se zůstat zde v prostředním světě, aby pomáhali svým

rodovým potomkům nebo jejich blízkým. Pokud jsou náležitě vyvoláni a přesvědčeni, že si návštěvník pomoc zaslouží, odhalí se tito duchové v podobě, kterou si zvolí, komunikují a propůjčují poutníkovi sílu, aby mu pomohli překonat obtíže a nebezpečí života. Často jim říkávám kvazi-soucitní etnocentričtí duchové nebo jednoduše etnocentričtí duchové (zaměření na určitou skupinu, obvykle svou vlastní, *pozn. překl.*). Jejich ochranný soucit je podmíněný ve dvou ohledech: 1) mají tendenci pomáhat svým potomkům, pokud jsou jimi připomínání a uctívání, a 2) mohou být vysoce mstiví vůči těm, kdo by ohrožovali jejich potomky a jejich přízněnce.

JINÝ ZPŮSOB USILOVÁNÍ O SÍLU: PŘITAHOVÁNÍ DUCHA

Existuje i jeden odlišný způsob získávání síly ducha, který nezahrnuje utrpení nebo prosby o slitování. Nazývám ho „přitahování ducha“. Při vyvolávání duchů a práci s nimi šamani často požívají jídlo nebo pití, které je oblíbené jejich lidem nebo některými zvířaty. Šamanským účelem tohoto konání je přitáhnout pomocného ducha a jeho sílu, případně s nimi i splynout. Sibiřští a mongolští šamani se proto modlí a pijí vodku, aby přivábili duchy předků milujících vodku (často zemřelých šamanových příbuzných), aby s nimi splynuli. Šamani národů ze severozápadního pobřeží Ameriky se mohou modlit a jíst lososa, aby přitáhli duchy medvěda, orla bělohlavého a „indiána“. K tomuto tématu se ještě vrátíme.

WALTER CLINE A OKANAGANSKÁ VODÍTKA

Jeden americký student antropologie odpracovávající si svou cestu na nájemní lodi koncem dvacátých let dvacátého století skočil do moře při severoafrickém pobřeží. Jmenoval se Walter Cline. Plaval k pobřeží v naději, že tam bude žít s Berbery, což se také stalo. Naučil se plyně arabsky, žil v Maroku, Sýrii, Etiopii a Arábii

a pomáhal při archeologických vykopávkách v egyptských Thébách. V roce 1936 získal titul doktora antropologie na Harvardu. V průběhu těchto let ekonomické krize měl dočasné zaměstnání u federální Works Progress Administration v severo-střední oblasti státu Washington, při němž dělal rozhovory se stařešiny okanaganských indiánů o jejich tradičních vědomostech a mizící kultuře včetně jejich někdejších jeskynních hledání síly.

Na začátku padesátých let vyučoval na University of California v Berkeley jako přednášející na částečný úvazek na téma „primitivní náboženství“. Cline byl nadšený a inspirativní učitel. Považoval jsem za výsadu, že jsem mohl být jeho studentem v posledních dvou letech jeho života, kdy umíral na rakovinu, nemoc, kvůli které už předtím přišel o jednu paži.

Se svou pozoruhodnou manželkou Marjorií se jen tak tak užívali prodáváním použitých antropologických knih a monografií ze svého bytu. Bez ohledu na svůj skrovný příjem oba dva často navštěvovali indiány ze západní části Severní Ameriky a vraceli se s neuvěřitelnými příběhy často zahrnujícími šamany, které pak Cline vyprávěl na svých přednáškách. Na rozdíl od většiny svých kolegů té doby se Cline nepokoušel vysvětlovat šamanismus z psychologického pohledu. Studenti ho milovali, až uctívali, protože do jejich života přinášel jedinečnou laskavost, otevřenost a nadšení pro antropologii, ještě zdůrazňované skutečností, že se nacházel na prahu smrti. Právě on probudil můj první zájem o šamanismus.

Walter Cline byl skromný člověk, takže necelá dvě desetiletí po jeho smrti, kdy jsem sám už dlouho vyučoval antropologii, jsem náhodou objevil, že přispěl k málo známé publikaci o Sinkaietk neboli Jižních Okanaganech – indiánském národu z Columbia River Plateau.⁶ S určitými obtížemi jsem nakonec jeden výtisk získal.